

**NACIONALNI PROJEKT
NAVODNJAVANJA I
GOSPODARENJA
POLJOPRIVREDNIM
ZEMLJIŠTEM I VODAMA U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Sažetak

Zagreb, 2005.

NACIONALNI PROJEKT NAVODNJAVANJA I GOSPODARENJA POLJOPRIVREDNIM ZEMLJIŠTEM I VODAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Polazišta

S obzirom na prirodne potencijale Republike Hrvatske, a to su kvalitetna tla i bogati vodni resursi uz klimatske pogodnosti, navodnjavanje se ne provodi u onolikoj mjeri kolike su stvarne mogućnosti, važnost i potrebe. Prema veličini navodnjavanih površina od oko 9000 ha, Hrvatska se nalazi na jednom od posljednjih mjesta u Europi.

Nekonkurentnost današnje poljoprivrede posljedica je *niske tehnološke razine proizvodnje, usitnjenosti proizvodnih parcela, nizak stupanj izgrađenosti i održavanja melioracijskih sustava i niskih prinosa*. Učestale su pojave suša, zbog čega se štete u poljoprivredi procjenjuju u milijardama kuna, a istovremeno se nedovoljno navodnjavaju poljoprivredne površine i pri tome koristi zanemariv dio vodnog potencijala.

Dio problema koji su povezani s neadekvatnim gospodarenjem prirodnim resursima potrebno je i moguće sustavno riješiti. Stoga je Vlada RH pokrenula ***Projekt navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodama u Republici Hrvatskoj***.

Očekivani rezultati

Očekuje se da će mjere sustavnog *organiziranja infrastrukture u poljoprivredi, okrupnjavanja poljoprivrednih površina i uvođenja navodnjavanja i novih tehnologija* proizvodnje polučiti i učinkovitiju poljoprivrednu proizvodnju. Time će se potaknuti promjena strukture proizvodnje uvođenjem dohodovnijih kultura koje danas većinom uvozimo, te će projekt u konačnici rezultirati povoljnim makroekonomskim učinkom.

Nacionalni okvir projekta

Postojeće stanje poljoprivrede, poljoprivrednog zemljišta i zemljišne politike

Hrvatsku poljoprivredu obilježava višegodišnji pad proizvodnje, neuravnotežena ponuda i potražnja, stalnost negativne vanjskotrgovinske bilance i postupno smanjenje udjela u BDP (1999. - udio 11,58%, a 2003. - udio 9,93%). Stoga i gospodarski pokazatelji ukazuju na neučinkovito korištenje raspoloživih resursa -zemljišta i voda, spor obrt kapitala i pad proizvodnosti rada u poljoprivredi.

Prevladavajući dio agrarne strukture čine obiteljska poljoprivredna gospodarstva, koja posjeduju približno 80% zemljišta. Više od 70% tih gospodarstava ima manje od 3 ha i to u pravilu vrlo usitnjenih poljoprivrednih površina. Čak i među onima koji imaju veće površine malo je vitalnih i tržišno usmjerenih gospodarstava koja bi se u sadašnjim okolnostima mogla ravnopravno nositi s uvoznom konkurencijom. Prosječna površina korištenoga poljoprivrednog zemljišta po proizvodnom subjektu iznosi 2,4 ha. Poljoprivredna kućanstava koriste u prosjeku 1,9 ha, a poslovni subjekti 159,2 ha.

Za ostvarivanje ekonomične i konkurentne proizvodnje imperativ je na:

- unaprijeđenju strukture poljoprivrednih gospodarstava okrupnjavanjem poljoprivrednog zemljišta,

- poduzimanju sustavnih mjera uređenja poljoprivrednih površina, što uključuje i izgradnju sustava za navodnjavanje,
- razvijanju poticajnog zakonodavnog i institucijskog okvira za sustavno i dosljedno provođenje politike gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodama s ciljem povećanja proizvodnosti i održivog upravljanja prirodnim resursima.

Razlozi, potrebe i mogućnosti NAPNAV-a

U Republici Hrvatskoj se danas navodnjavaju relativno male poljoprivredne površine u odnosu na potrebe i mogućnosti. Bogati vodni potencijal i plodna tla ne koriste se dovoljno. Prosječni prinosi prije svega povrćarskih, voćarskih ali i ratarskih kultura su niski, te osciliraju kroz godine što se prvenstveno povezuje s pojavom suša. Suše se u Hrvatskoj javljaju u prosjeku svake treće do pete godine, a ovisno o intenzitetu i dužini trajanja mogu smanjiti urode raznih kultura od 20-70%. Posebno se ističu suše iz 2000. i 2003. kada je potvrđena šteta u poljoprivredi iznosila više milijardi kuna.

Navodnjavanje je jedna od mjera kojom se štete od suše mogu smanjiti, a u nekim područjima i potpuno izbjeći. Redukcije prinosa poljoprivrednih kultura uzgajanih bez navodnjavanja na području RH iznosi u prosječnim klimatskim uvjetima od 10 - 60 %, a u sušnim i do 90% od biološkog potencijala, ovisno o kulturi, tipu tla i području. Pored toga, mjesto navodnjavanja u poljoprivredi razvijenih susjednih zemalja dovoljni su argumenti za tvrdnju o boljoj perspektivi i mjestu ove mjere u našoj poljoprivredi i gospodarstvu općenito.

Jedno od važnih polazišta za planiranje navodnjavanja jest utvrđivanje raspoloživosti i kvalitete vodnih resursa. Danas se u Hrvatskoj za sve namjene zahvati manje od 1% obnovljivih vodnih resursa. Kada se radi o racionalnom gospodarenju vodnim resursima za potrebe navodnjavanja tada se to prvenstveno odnosi na stvaranje uvjeta za osiguranje zaliha vode za navodnjavanje.

Kad se radi o zemljišnim resursima, utvrđeno je da Hrvatska raspolaže s oko 2,9 milijuna ha poljoprivrednog zemljišta, od čega je 244 tisuće ha površina pogodno za navodnjavanje, a s manjim ograničenjima i više od 600 tisuća ha.

Ciljevi NAPNAV-a

Opći ciljeve NAPNAV-a kao strateške podloge za njegovo provođenje su sljedeći:

- analizirati i kvantificirati potencijale za sustavno uvođenje navodnjavanja u Republici Hrvatskoj;
- definirati prava i obveze svih sudionika u sustavu navodnjavanja;
- dokument treba biti kvalitetna osnova za planiranje uvođenja sustava za navodnjavanje, izgradnju infrastrukture i realizaciju planova proizvodnje poljoprivrednih kultura u novim uvjetima organizirane i nadzirane primjene navodnjavanja.

Posebni ciljevi NAPNAV-a:

1. Kratkoročni: - izrada županijskih planova navodnjavanja;
- izgradnja pilot-projekata navodnjavanja.

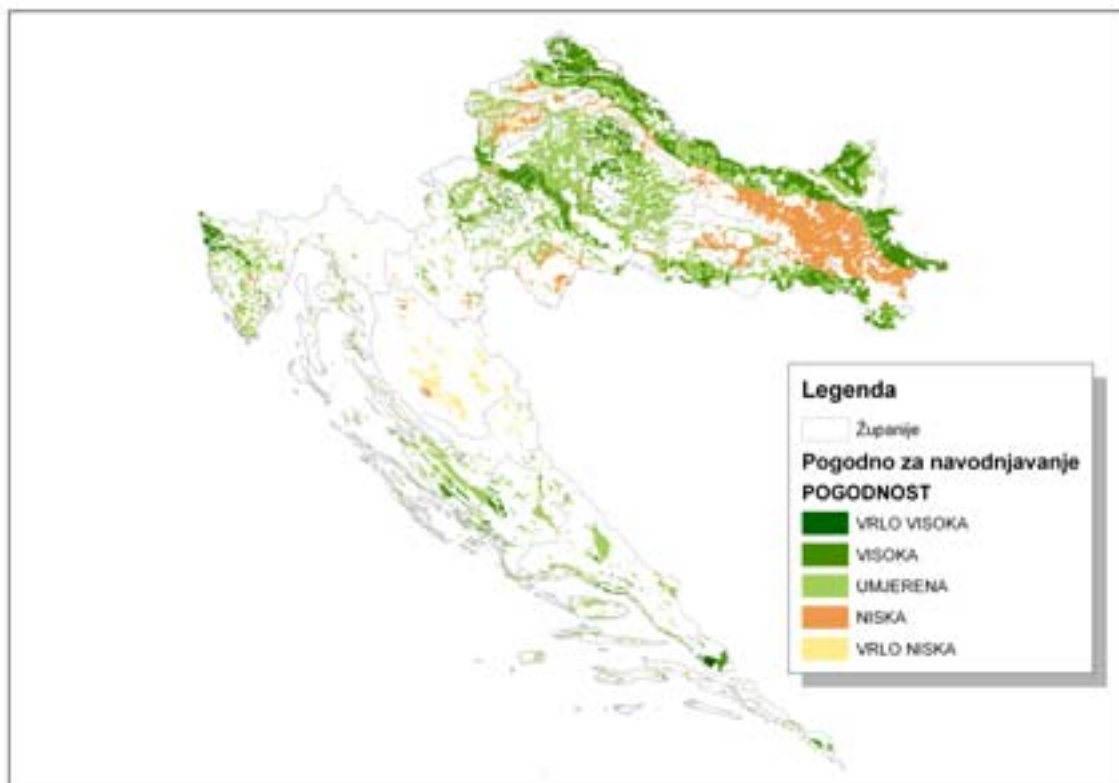
2. Dugoročni: - pregled i rangiranje daljnjih projekata na razini županija i države za provedbu navodnjavanja;
- definiranje organizacije i statusa institucija za planiranje, financiranje, izvođenje i praćenje projekata;
- prijedlog dinamike sustavnog uvođenja navodnjavanja u RH do 2020. godine.

Projektne aktivnosti

Definiranje kriterija za određivanje prioriteta

Rangiranje područja prema prioritetima na nacionalnoj razini

Postupak definiranja prioriteta područja tekao je u nekoliko faza, a primijenjeno je više kriterija. Kao najvažniji kriteriji za navodnjavanje uzeti su **prirodni potencijali tla i vode, deficit vode, te socio-ekonomski čimbenici**. Procijenjeno je da u RH ima oko 6000 ha površina **vrlo visoke pogodnosti za navodnjavanje**, od toga najviše u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Oko 500.000 ha je **visoke pogodnosti za navodnjavanje**, od toga najviše u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji.

Karta prioriteta područja za navodnjavanje u Republici Hrvatskoj

Određivanje prioriteta u postupku nominacije projekata za izvođenje

U postupku rangiranja prioriteta nominiranih projekata, pored kriterija raspoloživosti prirodnih resursa razmatrat će se i uvažavati i sljedeći kriteriji:

- analiza ekonomske isplativosti (profitabilnosti);
- relativno povećanje prihoda po jedinici površine;

- sufinanciranje;
- sociološki kriteriji (broj gospodarstava ili drugih korisnika uključenih u projekt, mogućnosti zapošljavanja, razvoj ruralnih područja, i dr.);
- stupanj uređenosti površina koje se planiraju navodnjavati;
- suglasnosti korisnika.

Nominiranje, vrednovanje i praćenje provedbe Projekta

Veličina sustava i potencijalni korisnici

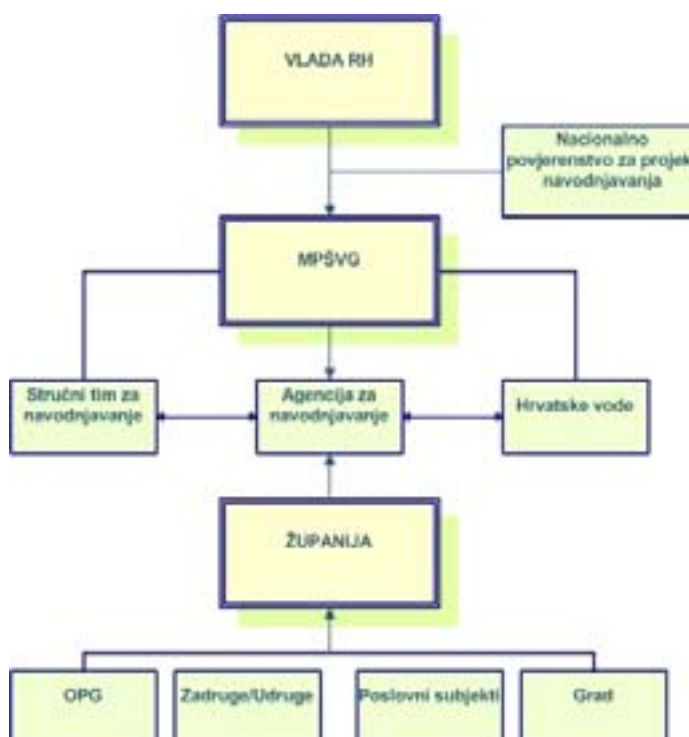
Vrste sustava za navodnjavanje i njihova veličina ovise o potencijalnim korisnicima. Danas posjedi u Hrvatskoj pripadaju uglavnom obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, koji čine prevladavajući dio agrarne strukture s prosječnom veličinom parcela od 0,45 ha. Poslovni subjekti koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom koriste značajno veće površine po subjektu u usporedbi s poljoprivrednim kućanstvima, imaju manji broj parcela po subjektu i veću prosječnu veličinu parcele. Svi oni mogu biti zainteresirani za primjenu navodnjavanja.

U kategoriju **vrlo malih** sustava pripadaju navodnjavane površine manje od 5 ha, a **malima** se smatraju oni na površinama od 5-10 ha. To su uglavnom jedno ili više komercijalnih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

Sustavi **srednje** veličine odnose se na navodnjavane površine od 10 – 200 ha, a potencijalni korisnici su jedno ili više obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, jedna ili više zadruga, te trgovačka društva.

Veliki sustavi smatraju se oni koji se izgrađuju za navodnjavanje površina većih od 200 ha.

Institucije uključene u provedbu Projekta

Postupak nominiranja pojedinačnih projekta

Postupak nominiranja pojedinačnog projekta navodnjavanja pokreće krajnji korisnik ili korisnici izradom idejnog rješenja, uz prilaganje ostale dokumentacije. Ujedno korisnik daje suglasnost da će koristiti izgrađene sustave i preuzeti prava i obaveze koje iz toga proizlaze, a što će biti regulirano zakonskim propisima. Nominirani projekti bit će vrednovani i rangirani od strane institucija uključenih u provedbu Projekta.

Financiranje izgradnje sustava za navodnjavanje

U većini zemalja koje imaju organizirane sustave za navodnjavanje glavni nositelj izgradnje infrastrukture je država. I ovim projektom se preporuča da država sufinancira izgradnju dovoda vode do parcele, dok na parceli investira krajnji korisnik. Visina udjela države u sufinanciranju ovisit će o veličini posjeda za koje se sustav dovoda vode izgrađuje. Izvođenje sustava za male, usitnjene i izdvojene posjede otežava i znatno poskupljuje kako samu izgradnju tako i održavanje. Zato bi država putem visine sufinanciranja trebala stimulirati okrupnjavanje i udruživanje poljoprivrednih proizvođača, što konačno vodi racionalnijem gospodarenju izgrađenim sustavima.

Planirana visina investicije u sustave za navodnjavanje

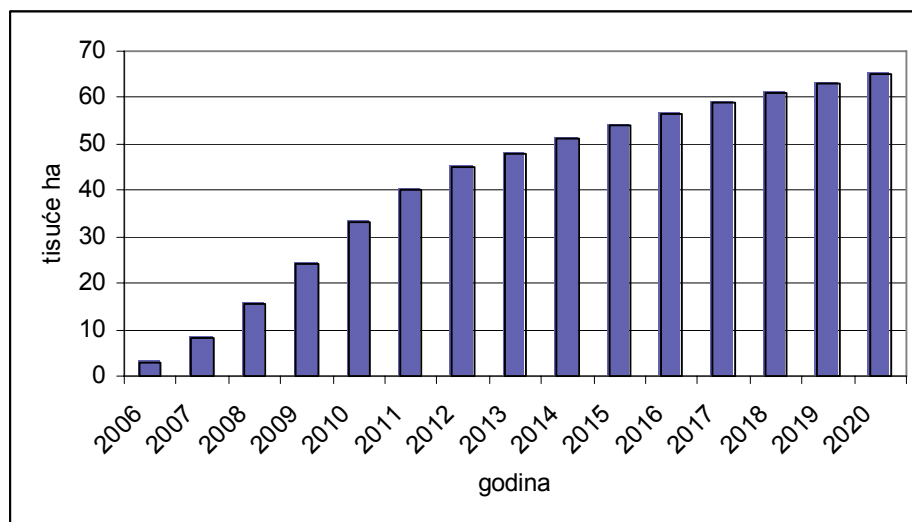
Ukupna investicija do 2010. iznosi 318.500.000 Eura, a do 2020. godine 591.500.000 Eura. Predviđa se da će izgradnju vodozahvata i distribucijske mreže financirati Vlada Republike Hrvatske, dok u sustav za navodnjavanje ulaže krajnji korisnik. Tako bi ukupna investicija države do 2010. godine iznosila 213,4 milijuna Eura, a do 2020. godine 396 milijuna Eura.

Izvori financiranja

- Državni proračun RH
- Predpristupni fondovi EU, Svjetska banka
- Komercijalni krediti s jamstvom države
- Lokalna uprava

Dinamika izvođenja

Do 2010. godine planiraju se izgraditi sustavi za navodnjavanje na novih 35.000 ha poljoprivrednih površina, odnosno do 2020. godine na ukupno 65.000 ha.

Kumulativno povećanje navodnjavanih poljoprivrednih površina u RH do 2020. godine